

REMISSVAR

2018-03-19
Dnr 3.9:0980/17

Kulturdepartementet

Transpersoner i Sverige – Förslag för stärkt ställning och bättre levnadsvillkor (SOU 2017:92)

(dnr KU2017/02516/DISK)

Utredningen om stärkt ställning och bättre levnadsvillkor för transpersoner redogör i sitt betänkande för resultaten av sin kartläggning av transpersoners levnadsvillkor. De lämnar också förslag till åtgärder inom flera områden i syfte att stärka transpersoners ställning.

Barnombudsmannen yttrar sig över förslagen med utgångspunkt i vårt uppdrag att företräda barns och ungas rättigheter utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen).

14.1.1 Samordning av arbetet för hbtqi-personers rättigheter

Förslaget innebär att regeringen ska ta fram en handlingsplan för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter. Fler myndigheter utses till strategiska myndigheter och en av myndigheterna får ett permanent samordnande ansvar. Migrationsverket, Polismyndigheten, Statens skolverk, Barnombudsmannen och den nya Jämställdhetsmyndigheten föreslås bli till nya strategiska myndigheter i tillägg till de redan existerande fem. Jämställdhetsmyndigheten föreslås ges ett samordnande ansvar och ett stödande uppdrag.

Barnombudsmannen är utifrån ett rättighetsperspektiv positiv till förslaget om en handlingsplan och att fördjupa hbtqi-arbetet med ett antal strategiska myndigheter. Barnombudsmannen avstyrker dock förslaget om myndighetens egen medverkan. Detta då vi anser att det inte är förenligt med de krav på självständighet och oberoende som ligger i ombudsmannafunktionen där tillkommande uppdrag föregås av dialog och där ombudsmannen själv prioriterar myndighetens resurser och verksamhetens inriktning.

14.1.3 Kunskap om hbtqi-personers levnadsvillkor i relevanta utbildningar

Utredningen föreslår att det görs ändringar i examensbeskrivningarna i högskoleförordningen i relevanta utbildningar för att säkerställa att kunskap om hbtqi-personers och personer med intersexvariationers levnadsvillkor ingår.

Barnombudsmannen tillstyrker förslaget.

Unga transpersoner är, även i relation till andra transpersoner, överrepresenterade då det gäller utsattheten att drabbas av fysiskt och psykiskt våld. Ibland kan det vara av andra familjemedlemmar som inte accepterar barnets könsidentitet. Utredningen ger flera exempel på att det är professionella i barnets omgivning, som lärare eller personer inom vården, som diskriminerar unga transpersoner. Det är därför av vikt att särskilt uppmärksamma unga transpersoners behov av stöd och skydd. Att ge relevanta yrkesgrupper kunskap om hbtqi-personers levnadsvillkor för att försäkra dem skydd mot diskriminering är i linje med artikel 2 i barnkonventionen. Enligt artikel 19 i barnkonventionen ska barn skyddas mot alla former av våld, både psykiskt och fysiskt. Detta ska även kopplas samman med artikel 6 i barnkonventionen, då barn har rätt till liv, överlevnad och utveckling.

FN:s kommitté för barnets rättigheter (FN:s barnrättskommitté) har kritiserat Sverige för att det förekommer att barn som är homosexuella, bisexuella eller transpersoner utsätts för mobbning, hot och våld.¹ Utredningens förslag att relevanta yrkesgrupper får mer kunskap är i linje med kommitténs uppmaning till Sverige, att satsa på förebyggande arbete mot diskriminering. FN:s barnrättskommitté konstaterar också att hbtqi-barn under ungdomsåren är en utsatt grupp där rättighetskränkningar inom en lång rad områden är vanliga.²

14.1.7 Tillgängliga toaletter och omklädningsrum

Utredningen föreslår att regeringen inför ett statsbidrag för stöd till utvecklingsprojekt för transinkluderande miljöer. Förslaget innebär att Diskrimineringsombudsmannen (DO) ges i uppdrag att, i samarbete med Boverket, ta fram en vägledning för hur transinkluderande omklädningsrum och toaletter kan utformas.

Barnombudsmannen ställer sig tveksam till förslaget och vill betona att det är viktigt att det även fortsättningsvis finns separat omklädningsrum och toaletter för flickor och pojkar i exempelvis skolan eftersom toaletter och omklädningsrum är platser där många barn känner sig utsatta. Barnombudsmannens erfarenhet är att toaletter och omklädningsrum är en fråga som berör barn oavsett vilka de är och att de utformas på ett sätt och med alternativ som innebär att alla, vilket givetvis innefattar transbarn, kan känna sig inkluderade och trygga i dessa situationer.

¹ FN:s barnrättskommitté, Sammanfattande slutsatser och rekommendationer avseende Sveriges femte periodiska rapport, 2015

² FN:s barnrättskommitté, Allmän kommentar nr. 20: Genomförandet av barnets rättigheter under ungdomsåren, . 2016,

14.1.8 Ökad kunskap om transpersoners brottsutsatthet

Utredningen föreslår att Brottsförebyggande rådet ges i uppdrag att inkludera transpersoner i Nationella trygghetsundersökningen.

Barnombudsmannen tillstyrker utredningens förslag om att transpersoner ska inkluderas i Nationella trygghetsundersökningen genom att man ställer bakgrundsfrågor gällande könsidentitet som respondenten kan svara på. Det är dock viktigt att understryka att insamlandet sker på ett sådant vis att man visar respekt för barnets rätt till privatliv enligt artikel 16.

Barnombudsmannen har efterlyst en samlad nationell handlingsplan för att motverka våld mot barn i enlighet med artikel 19 i barnkonventionen om statens skyldighet att skydda barnet från våld. FN:s barnrättskommitté har pekat på att barn med en hbtqi-identitet är en speciellt utsatt grupp när det gäller våld. Ofta får de inte heller stöd från familjen och omgivningen.³ I sin senaste granskning av Sverige uppmanade FN:s barnrättskommitté Sverige att säkerhetsställa att barn med en hbtqi-identitet får skydd mot olika former av våld.⁴ Barnombudsmannen är därför positiv till utredningens förslag, men vill också understryka att det är viktigt att barn själva inkluderas i ett sådant arbete.

14.2.1 Barn och unga transpersoners levnadsvillkor

Utredningen föreslår att Barnombudsmannen ges i uppdrag att prata med barn och unga om frågor som rör könsidentitet och om intersexvariationer, utifrån sin metod Unga Direkt. Detta syftar till att öka kunskapen i samhället om hur barns rättigheter enligt barnkonventionen tillgodoses för unga transpersoner och barn och unga med intersexvariation.

Förslaget har föregåtts av dialog med Barnombudsmannen och bedöms av myndigheten ligga i linje med verksamhetens inriktning och prioriteringar. Barnombudsmannen tillstyrker därför förslaget.

Enligt artikel 12 i barnkonventionen ska barn få vara delaktiga och komma till tals i frågor som berör dem. Enligt artikel 3 ska beslut alltid fattas utifrån barnets bästa. Barnombudsmannens metod bygger på att det är barnet som är expert på sina egna situationer och utifrån denna kan dela med sig av sina erfarenheter. Barnombudsmannen anser att det är viktigt att unga transpersoner och barn och unga med intersexvariation får komma till tals för att öka kunskapen i samhället.

14.3.1 Kunskapshöjande insatser och ett mer riktat arbete

Utredningen föreslår bland annat att Folkhälsomyndigheten ska ges i uppdrag att genomföra kunskapshöjande insatser riktade mot personer med strategiskt ansvar för folkhälsoarbete samt att det i överenskommelsen för psykisk hälsa mellan staten och SKL skrivs in att kommunerna i sina länsvisa handlingsplaner ska

³ FN:s barnrättskommitté, Allmän kommentar nr. 20: Genomförandet av barnets rättigheter under ungdomsåren. 2016

⁴ FN:s barnrättskommitté, Sammanfattande slutsatser och rekommendationer avseende Sveriges femte periodiska rapport, 2015,

redogöra för hur de planerar att arbeta med att främja den psykiska hälsan och förebygga psykisk ohälsa hos transpersoner.

Barnombudsmannen tillstyrker förslaget.

Transpersoner, inte minst barn, har en överrisk för psykisk ohälsa och suicid i jämförelse med befolkningen som helhet. FN:s barnrättskommitté länkar detta till rättighetskränkningar som utsatthet för våld, diskriminering och brist på stöd från omgivningen.⁵ Det faktum att flera unga personer i utredningen vittnar om dålig kunskap om transfrågor hos Barn- och ungdomspsykiatrin riskerar också att leda till bristande tilltro till vården och i vissa fall diskriminerande bemötande. Detta strider mot artikel 24 om barnets rätt till bästa uppnåeliga hälsa och rätt till hälso- och sjukvård, artikel 2 om icke-diskriminering och artikel 6 i barnkonventionen om barnets rätt till liv, överlevnad och utveckling. Barnombudsmannen anser att en viktig del av arbetet med transpersoners psykiska hälsa är att identifiera de rättighetskränkningar som ligger till grund för ett sämre mående.

14.9.1 Bättre inkludering av transpersoner i enkäter och undersökningar

Förslag: Statistiska centralbyrån (SCB) ges i uppdrag att ta fram ett stödmaterial för offentliga aktörer kan inkludera binära och ickebinära transpersoner i enkäter och undersökningar.

Barnombudsmannen tillstyrker förslaget.

Barnombudsmannen anser att det är viktigt för barn att inte tvingas välja mellan endast manlig eller kvinnlig könsmarkör i enkäter och undersökningar då det riskerar att osynliggöra barn som inte identifierar sig med en binär könsidentitet. Det kan också vara viktigt att inkludera frågor om transidentitet och transerfarenhet men i utformningen av ett stöd bör det också ingå ett resonemang i vilka sammanhang en sådan fråga är relevant och speciellt då undersökningen eller enkäten vänder sig till barn. Barn med transidentitet är en heterogen grupp och många börjar använda sig av transbegreppet relativt sent vilket gör frågan extra komplicerad då den ställs till barn.⁶ Barnombudsmannen ser också en risk att utredningens förslag om ett tredje juridiskt kön vid användandet av registerdata innebär att barn med transidentiteter riskerar att bli osynliggjorda just därför att en sådan registrering först sker då barnen är äldre. Barnombudsmannen anser att Statistiska centralbyrån i sitt stöd därför måste göra det tydligt att ett tredje juridiskt kön inte tolkas som att barn endast kan ha en binär könsidentitet och att även barn därför måste ha möjligheten att som respondenter i undersökningar och enkäter har tillgång till icke-binära svarsalternativ.

Föredragande i ärendet har varit utredarna Jonas Karlsson och Shanti Ingeström.

⁵ FN:s barnrättskommitté, Allmän kommentar nr. 20: Genomförandet av barnets rättigheter under ungdomsåren, 2016.

⁶ Council of Europe, An insight into respect for the rights of trans and intersex children in Europe, 2013.

Anna Karin Hildingson Boqvist
vik. barnombudsman